

Československá Sibiř

Když se řekne Sibiř, málokdo si uvědomí, že tato rozlehlá oblast byla na určitou dobu domovem i peklem pro naše krajany – legionáře, jimž svým způsobem vděčíme i za to, že vzniklo Československo.

Psal se rok 1915, válka se proti očekávání nepříjemně prodlužovala a v ruském zázemí přibývalo přeběhlíků a válečných zajatců z rusko-rakousko-uherské fronty. Tito lidé se přes nebezpečí trestu smrti, která jim hrozila v případě padnutí do rakousko-uherského zajetí, rozhodli vrátit zpět na frontu, ovšem teď proti monarchii, která ničila jejich národ. Začaly vznikat vojenské jednotky dobrovolníků – Čechů a Slováků. Po podepsání separátního míru mezi Německem, Rakousko-Uherskem a Ruskem, když východní fronta přestala existovat, se početná armáda Če-

choslováků, která si již vydobyla respekt a uznání z prvního většího zásahu legionářů na východní frontě v bitvě u Zborova (2. července 1917; zúčastnilo se ho 3 800 Českoslováků proti téměř 12 tisícům německých a rakousko-uherských vojáků), rozhodla přesunout na západní frontu do Francie a pokračovat v bojích za samostatný stát. Masaryk jako politický zástupce v souladu s přáním většiny ruských legionářů trval na neutralitě legií a odmítal, aby se dobře vycvičené legie zapojily do bojů proti bolševikům, čímž se dostával do sporu s některými západními politiky.

Z Ruska do Francie přes Archangelsk se podařilo přesunout pouze dva transporty. Další cesta přes Evropu však byla neprůchodná a tak legiím zbývala pouze doprava přes Sibiř do Vladivostoku a odtud dále loděmi do Itálie a Francie. 26. března 1918 uzavřeli zástupci Národní rady československé na Rusi smlouvu se sovětským velením zastoupeným Stalinem, která zaručovala československým legiím okamžitou přepravu po sibiřské magistrále na Dálný východ. Podmínky smlouvy vyžadovaly, aby legie zachovaly neutralitu, navíc však měly složit zbraně a ponechat si jen nezbytné množství pro vlastní ochranu, což zástupci legií vzhledem k probíhající občanské válce po-

važovali za značně riskantní. Situace se komplikovala množícími se konflikty s německými a rakousko-uherskými zajatci, přesouvajícími se opačným směrem než naše legie, a v důsledku střetů s bolševickými vojsky. Částé drobné potyčky vyvrcholily 17. května 1918 incidentem v Čeljabinsku, kde byl okamžitě zvolen Prozatímní výkonný výbor, jehož úkolem bylo „pracovati všemi prostředky pro uvolnění další cesty“. Tehdy začal víc než dvouletý boj o transsibiřskou magistrálu. V polovině května 1918 byla již část legionářů ve Vladivostoku, ale většina jich byla teprve na cestě mezi Penzou a Irkutskem. Po čeljabinském incidentu získalo křídlo Trockého navrch a vydalo sovětům na magistrále tento příkaz: „Všechny sověty na železniční linii jsou povinny pod hrozbou těžké odpovědnosti odzbrojit Čechoslováky. Každý Čechoslovák, který bude dopaden se zbraní na železnici, budiž na místě zastřelen.“ Většina sovětů si byla vědoma poměrů sil a na příkaz nereagovala. Avšak sověty v Zlatoustu, Omsku a Irkutsku legionáře přepadly. Legionáři se velice rychle zorientovali, a ačkoliv neměli dostatek zbraní, útočníky zahnali. Poté postupně obsadili Penzu, Samaru, Petropavlovsk, Omsk a Tomsk a drželi na povolžské a uralské frontě své pozice v očekávání spojeneckých posil, které by jim pomohly vrátit se domů. Bylo jasné, že pokud se legionáři chtěli dostat domů, museli se spolehnout jen sami na sebe a ovládnout magistrálu, dlouhou bezmála 8 000 km. Fakt, že se to československým legionářům podařilo a že celou transsibiřskou magistrálu drželi, měl obrovský mezinárodní ohlas a podstatně posílil pozici Československého národního výboru. Masaryk se v létě 1918 ještě jednou pokusil o dohodu se sověty, po nichž požadoval zaručení „svobodného a nerušeného odchodu československých legií do Francie“. Když jednání ztroskotala, souhlasil s angažováním československých legií v Rusku.

Do bojů 1. světové války na západní frontě už tito legionáři nezasáhli. Do Československa se poslední z nich vrátili dva roky po válce. Ze zhruba 60 000 příslušníků legií v Rusku jich 4 000 padlo. Českoslovenští legionáři se stali důležitým stavebním kamenem, na němž vrostl samostatný stát Čechů a Slováků.

Marek Křížek
katedra fyzické geografie
a geoeologie PřF UK Praha

Literatura:

<http://eldar.cz/legie>

Materiály Československé obce legionářské
LANGR, F.: Železný vlk. Praha.

**Foto: Památník československým legionářům bojujícím v Rusku; Praha-Nové Město, náměstí Pod Emauzy.
Foto: M. Křížek**

